

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางสังคมของคนในชุมชนแออัด: กรณีศึกษาชุมชนหัวฝาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
ผู้เขียน	นางสาวนิศากร รพีพัฒน์
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ประธานกรรมการ อาจารย์ ดร.อภิญา เพ็ญฟูสกุล กรรมการ

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางสังคมของคนในชุมชนแออัดศรีท้าวหัวฝาย มีปฏิสัมพันธ์อยู่กับเงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองเศรษฐกิจของ “เมืองเชียงใหม่” โดยอัตลักษณ์ทางสังคมของคนในพื้นที่ชุมชนนี้ที่ปรากฏขึ้นในรัฐจารีตจากยุคการสร้างเมืองเชียงใหม่ มาจนถึงยุคของเจ้าเจ็ดตน เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม “ชาติพันธุ์” “ชุมชนวัด” และ “ช่างฝีมือ” เนื่องจากว่าการดำรงอยู่ของคนในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้เป็นการทำมาหากินในการทำอาชีพ “ช่างฝีมือ” ผลิตงานหัตถกรรมคู่ “ตลาด” และเป็นที่มาของภาษาเจ้าเมือง

อัตลักษณ์ “ช่างฝีมือ” ที่อาศัยอยู่รายล้อม “วัด” และมีลักษณะของชาติพันธุ์อันเป็นลักษณะเด่นในการประกอบงานฝีมือ ถูกสร้างขึ้นในเงื่อนไขที่ชุมชนแสดงอัตลักษณ์ตนเองได้ ภายใต้การยอมรับอัตลักษณ์ทางสังคมของคนในชุมชนคนต่างๆ ในเมืองเชียงใหม่

อัตลักษณ์ทางสังคมทางกลุ่มชาติพันธุ์จึงปรากฏในรูปของหัตถกรรมประจำชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มช่างเงิน กลุ่มช่างเงิน กลุ่มช่างหนัง ฯลฯ ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้

กระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางสังคมของชุมชนหัวฝาย เกิดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง อิทธิพลการค้าเสรีหรือการค้าระบบทุนนิยมแรกเริ่มที่นำเข้ามาโดยชาวต่างชาติอาณานิคม ตะวันตก กลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยอยู่ในระบบความสัมพันธ์แบบเดิมคือใช้ผลิตภัณฑ์และผลผลิตทางการเกษตรเป็นเครื่องมือไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม มีการปรับตัวคนใหม่ให้อยู่ในรูปแบบการค้าแบบใหม่ ความเป็นชาติพันธุ์ไม่ได้มีความสำคัญเท่ากับคุณค่าที่สามารถตีราคาให้อยู่ในตลาดแบบใหม่ได้ พร้อมๆ กับการขยายตัวของรัฐส่วนกลาง จึงได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมาเป็นอัตลักษณ์ทางการเมือง อัตลักษณ์ของคนที่อาศัยในเมืองเชียงใหม่เป็นคนเชียงใหม่

การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราและการขยายตัวของรัฐได้ทำให้การผลิตแบบ “ช่างฝีมือ” เริ่มหมดความสำคัญลงไป ชาวบ้านในพื้นที่หัวฝายจึงเปลี่ยนแปลงตนเองมาสู่การเป็นแรงงานในการผลิตแบบใหม่ โดยเฉพาะอาชีพด้านแรงงานนอกระบบหรือตลาดแรงงาน

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางสังคมของคนในพื้นที่ชุมชนหัวฝายจึงซ้อนทับกันหลายมิติ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ของ “ชาติพันธุ์” “ชุมชนวัด” “ช่างฝีมือ” “แรงงานนอกระบบ” “คนเชียงใหม่” และ “พื้นที่เปิดที่ว่างเปล่าสำหรับคนจากที่อื่นจะอพยพเข้ามา”

กระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของคนในชุมชนหัวฝายได้เกิดขึ้นอีกระลอกหนึ่งเมื่อความเป็นเมืองเกิดขึ้นมากขึ้นทั้งจากการขยายตัวของรัฐโดยเกิดความพยายามจะ “จัดการ” เมืองตามวิธีคิดแบบใหม่ ได้เกิดการวางแผนโครงสร้างทางผังเมืองแบบใหม่ และการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการขยายตัวของการผลิตนอกระบบ จึงทำให้เกิดการให้ความหมายใหม่ อันส่งผลต่อการเกิดอัตลักษณ์ทางสังคมของคนในชุมชนหัวฝายเป็น “สลัม” และ “คนในสลัม”

ความเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางสังคมของคนในชุมชนหัวฝายที่สำคัญและเป็นการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์จากการถูกให้ความหมายโดยรัฐมาสู่การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ได้เกิดขึ้นหลัง พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบัน โดยมีกลุ่มคนจากนอกชุมชนเป็นผู้ที่มีส่วนในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ทางสังคมนี้

กล่าวคือ ได้เริ่มเกิดการหางานสังคมสงเคราะห์ของกลุ่มชนชั้นกลางหรือกลุ่มปัญญาชนที่เล็งเห็นถึงข้อแตกต่างของระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและเริ่มทำงานทางด้านสังคมสงเคราะห์ไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทางสังคมของชุมชนหัวฝายได้

กลุ่มชนชั้นกลาง นักพัฒนาเอกชนและนักวิชาการได้ทำให้ชาวบ้านในชุมชนหัวฝายเริ่มคิดในความหมายแก่ตนเองใหม่และได้สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน อันส่งผลทำให้คนในชุมชนสามารถที่จะอธิบายความหมายของตนเองเสียใหม่ จากคนสลัม เป็นแรงงานนอกระบบที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการสร้างเมือง พลเมืองที่มีสิทธิเท่าเทียมกับคนนอกสลัม

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนเองเช่นนี้ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุมชนที่เดิมไม่ได้รับความเอาใจใส่ ทำให้เกิดกิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ได้ทำให้เกิดพลังสนับสนุนอัตลักษณ์ใหม่ของคนในชุมชนหัวฝาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

Thesis Title	The Change of Social Identity of Slum Dwellers: A Case Study of Hua Fai Community, Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai Province	
Author	Miss Nisakorn Rabibhadana	
Degree	Master of Arts (Social Development)	
Thesis Advisory Committee	Associate Professor Dr. Attajak Sattayanurak	Chairperson
	Lecturer Dr. Apinya Fuengfusakul	Member

ABSTRACT

Change of social identities of the people in Hua Fai Community are connected with social, political, and economic changes of Chiang Mai city. Emerging in the period of the foundation of the city, and lasting until the period of *Chao Chetton* (the Seven Princes) the identities were those of ethnicity, *wat* (temple) community, and craftsmen. The inhabitants of the area were craftsmen supplying the markets with the products, and there provided taxes to the ruler of the city.

This identities of the craftsmen who lived around the *wat* and having ethnic specialties their crafts arose when such identities were accepted by people in other communities in Chiang Mai.

The social identities of ethnic groups, therefore, appeared in the many ethnic specialties such as silver smith, lacquer-ware makers, and leather craftsmen, who lived in this community.

The process of change of identity of Hua Fai Community began when the influence of free-market or capitalism commerce came with the western colonialists. The ethnic group, who had used exchanges of handicrafts and agricultural produces as a mean for social relations, now adapted themselves to new patterns of commerce. Ethnicity was no longer as important as commercial value. This occurred at the same time as expansion of the central government. Thus a new identity emerged, a political one, that of being the inhabitant of Chiang Mai, a Chiang Mai man.

Expansion of money economy and expansion of the state led to reduction of the importance of craftsmanship. Hua Fai inhabitants, therefore, became labors, especially in informal labor or in the labor market.

Thus, the process of change of identity of Hua Fai and its people had many overlapping dimensions, -ethnicity, wat community, craftsmen, informal labor, Chiang Mai citizen, and the open space available to migrants.

The process of change of identity of Hua Fai people occurred once again with attempt of the state to manage the city according to modern ways. There was modern city planning. Economic expansion generated an expansion of informal sector. New social identity of Hua Fai emerged, as the slum and slum dwellers.

The most significant change of identity has occurred since 1977 to the present. It is a change from that defined by the state to that defined by the inhabitants of the community themselves. This change has also been assisted by outsiders.

It began with social welfare works by the middle-class people and the intellectual elites who sympathized with the disadvantaged people. These social welfare works led to no improvement in the social condition of Hua Fai people.

However, the middle-class people, the development workers, and the scholastic elites have made Hua Fai inhabitants think, give new meaning of themselves and start communal activities. These activities enable the people to give new meaning to themselves, from slum people to informal laborer who have contribute greatly to the growth and development of the city. Thus, they are full citizens who have equal rights to people outside the slum area.